

بررسی صحنه جرم

(تاریخ دریافت ۱۳۹۷/۰۵/۱۵، تاریخ تصویب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵)

حمیدرضا صدیق نژاد

چکیده

پس از ارتکاب جرم و اطلاع دستگاه عدالت کیفری از وقوع آن؛ دستگاه مذکور به عنوان حامی ارزشهای نقض شده جامعه وارد عمل شده و فرآیند کیفری خود را برای کشف جرم، شناسایی متهمین و در نهایت اثبات بزهکاری آغاز می نماید. و از طرفی پس از کشف جرم به استناد قوانین موضوعه باسیتی دلایل اثبات کننده بزهکاری را جمع آوری و به متهمین تفهیم نماید. این در حالی است که بزهکاران می کوشند افعال مجرمانه خود را در خفا و بدور از چشم دیگران انجام دهند تا آنها کشف نشوند؛ شاید به گمان بزهکاران نتوان از طریق دلایل ذهنی (اقرار، قسامه و شاهدت) بزهکاری را اثبات نمود ولی امروزه در پرتو پیشرفت علوم پیراحقوقی با بررسی صحنه جرم، جمع آوری دلایل و آثار جرم در محل ارتکاب آن؛ کشف جرایم بوسیله دلایل عینی به سادگی امکان پذیر است. حال اینکه دلایل عینی یا مادی کدامند؟ چگونه بدست می آیند؟ و چه کسانی بعنوان عوامل صحنه جرم در بررسی آن دخیل می باشند؟ سوالاتی هستند که قصد بررسی آنها را داریم.

۳۵۳



بخش اول: کلیات

پس از ارتکاب جرم و اطلاع دستگاه عدالت کیفری از وقوع آن؛ دستگاه مذکور به عنوان حامی ارزشهای نقض شده جامعه وارد عمل شده و فرآیند کیفری خود را برای کشف جرم، شناسایی متهمین و در نهایت اثبات بزهکاری آغاز می نماید. و از طرفی پس از کشف جرم به استناد قوانین موضوعه باسیتی دلایل اثبات کننده بزهکاری را جمع آوری و به متهمین تفهیم نماید. این در حالی است که بزهکاران می کوشند افعال مجرمانه خود را در خفا و بدور از چشم دیگران انجام دهند تا آنها کشف نشوند. به تبع پیشرفت و گسترش علم، جرایم نیز افزایش یافته اند و بر خلاف گذشته که شاید بعلت عدم آگاهی بزهکاران از قوانین و مقررات یا سنت های عشیره ای و قبیله ای حاکم بر برخی جوامع جرایم علیه اشخاص بیشتر به صورت علنی اتفاق می افتاد امروزه این جرایم بیشتر بصورت مخفیانه به قصد و انگیزه های مختلف ارتکاب می یابد. و مجرمین می کوشند سرنخی از خود به جای نگذارند تا شناسایی شوند. و از طرف دیگر ضرورت ایجاب می کند همین علم توسط دستگاه عدالت کیفری بعنوان حافظان نظم و امنیت جامعه بکار گرفته شود تا ضمن آشنایی با شیوه جدید ارتکاب جرایم، آن را در شناسایی دلایل و کشف جرم یاری نماید. دستیابی به این مهم منوط به آشنایی و آگاهی کامل کارشناسان فن و عوامل صحنه جرم اعم از مقامات قضائی، نیروی انتظامی، گروه تشخیص هویت، پزشکی قانونی و... بامفهوم انواع صحنه جرم، اصول حفظ و اقدامات صحیح، ارزیابی، بررسی و چگونگی جلوگیری از آسیب دیدن صحنه جرم می باشد. زمانی می توانیم ادعا نمائیم بررسی صحنه درست انجام می شود؛ که اولاً: وظایف عوامل صحنه جرم تفکیک شده و مشخص باشد، ثانیاً: فعالیت گروه طبق اصول و برنامه های معلوم و منسجم صورت پذیرد.

از آنجایی که دلایل اثبات کننده بزهکاری نیز بر دو دسته اند، یک دسته دلایل نظری که عبارتند از: اقرار، شهادت شهود و قسم که به دلایل ذهنی نیز معروف اند و قابل مشاهده یا لمس کردن نمی باشند و اثبات واقعیت آنها مشکل می باشد زیرا مجرمین معمولاً در خفا و مخفیانه اعمال ارتكابی خود را انجام می دهد یا اینکه آنها کمتر اقرار به فعل یا ترك فعل مجرمانه خود می نمایند.



دسته دوم دلایل عینی می باشد که قابل لمس ، مشاهده ، ارائه و استناد بوده و با استفاده از روش علمی و تجربی اثبات می شوند و انکار یا رد آنها غیر ممکن است. و در پرتو همین دلایل مجرمین نیز لب به اعتراف و مجرمیت خود می نمایند یا اینکه افراد بی گناهی نیز که متهم می باشند تبرئه می شوند. این دلایل مادی بوسیله علوم جرم یابی مورد مطالعه و بررسی قرار می گیرند. معاینه محل در قوانین موضوعه ایران از ابزار تحقیق و جهت کسب دلیل عینی یا علمی از آن استفاده می شود ضمناً در امور کیفری معاینه محل چنانچه در باب فوتهای مشکوک باشد تحت عنوان صحنه جنایت از آن یاد می شود. حال اینکه دلایل عینی یا مادی کدامند؟، چگونه بدست می آیند؟ و چه کسانی بعنوان عوامل صحنه جرم در بررسی آن دخیل می باشند؟ سوالاتی هستند که قصد بررسی آنها را داریم. در این تحقیق همانگونه که اشاره رفت در پی یافتن جایگاه و نقش دلایل عینی، روش دستیابی به آنها و شرح وظایف عوامل صحنه جرم در معاینه محل می باشیم . بدون تردید باید معاینه دقیق محل جرم را به عنوان یکی از حیاتی ترین و اساسی ترین بخشهای تحقیق بشناسیم زیرا در این مرحله از تحقیق است که با کشف نحوه استقرار آلات و ادوات جرم، وضع فیزیکی محیط، آثار درگیری، جزئیات مربوط به چگونگی وقوع جنایت، آثار ضرب و جرح فصول آغازین یک پرونده را تنظیم می نمایم .

طبق اصل ارموند لوکارد که به تئوری مبادله معروف است در هنگام بروز یک جنایت تقریباً همیشه شخص یا اشخاصی که در صحنه جنایت حضور دارند. یا چیزی بر جای می گذارند و یا با خود می برند. در این تئوری تغییر یا تبادل در اشکال ذیل مشاهده می شود:

۱- کسی که مرتکب جرمی شده، آثار قربانی و صحنه جنایت را با خود خواهد برد.
۲- مجنی علیه آثاری از مرتکب جرم را در خود خواهد داشت و شاید آثاری بر او باقی گذارد.

۳- عامل جنایت آثاری از خود را در محل بجای خواهد گذارد.

از آنجایی که گروه تحقیق ممکن است فقط یکبار فرصت جمع آوری آثار مورد لزوم را که در نتیجه گیری نقش حیاتی دارد، داشته باشند. لذا آگاهی آنها از اصول حفظ صحنه و اقدام صحیح در کلیه مراحل معاینه محل از ضروریات می باشد؛ چرا که هر لحظه این خطر وجود



دارد که مرتکبین جرم تمام مدارک و دلایل، یا قرائن و شواهدی را که راهگشای واقعیت امر است و منتهی به تعقیب امر و ثبوت بزهکاری آنان می‌شود نابود کنند.

بخش دوم: تعاریف اصطلاحات

علوم جنایی جرم‌یابی: زیر شاخه علوم جنایی پیرا حقوقی می‌باشد؛ کوشیده با کشف جرم، حفظ و نگهداری آثار باقی مانده در صحنه، گردآوری دلایل اثبات‌کننده بزه کاری، تشخیص هویت بزه کاران به کمک روش‌های علمی و تجربی نسبت به روش‌های موثر دستگیری مجرمین اقدام نماید..... و با کشف جرایم ضمن حمایت از حقوق بزه دیده گان بر آمارهای ظاهری و قضایی بیافزاید و از این رهگذر با ایجاد ارعاب و ترس در وجود بزهکاران از ارتکاب جرایم بکاهد.

صحنه جرم: محلی است که مجرم اقدامات خلاف قانون خود را برای ارتکاب جرم در آنجا انجام داده است.

عوامل صحنه جرم: به تمامی اشخاصی که حضور آنها در هر صحنه جرم الزامی است، تا با انجام وظیفه و مسئولیتی که بدوش دارند بتوانند در جهت کشف جرم و دادرسی عادلانه قاضی را کمک نمایند.

دلایل و آثار جرم: به وسایل، شواهد، مدارک و قرائنی اطلاع می‌شوند که هنگام معاینه محل در محل کشف یا صحنه جرم بدست می‌آیند.

مفهوم صحنه جرم: صحنه جرم محلی است که مجرم اقدامات خلاف قانون خود را برای ارتکاب جرم در آنجا انجام داده است و از آنجایی که صحنه جرم سرچشمه حقایق و اطلاعات مربوط به عمل مجرمانه است اهمیت بالایی دارد نباید همیشه صحنه جرم را محل کشف آن تلقی نمود زیرا احتمال اینکه مصدوم یا قربانی در محلی خیلی دورتر از محل کشف دچار سانحه یا آسیب شده باشد می‌رود. بنابراین دقت در رابطه محل کشف و صحنه جرم و اینکه آیا این دوبر هم منطبقند یا خیر بسیار حائز اهمیت و راهگشا خواهد بود و در این موارد باید قائل به تفکیک شد:



۱- وحدت صحنه جرم و محل کشف آن: صحنه جرم و محل کشف آن یکی باشد و در مورد جرایم علیه اشخاص یا اموال صدق می کند. لذا تحقیقات لازم برای ثبت و ضبط واقعه اعم از معاینه محل، جمع آوری قرائن و اطلاعات مربوطه، آلات و ادوات و آثار جرم در یک جا انجام خواهد شد.

۲- جنایت در محل دیگری رخ داده ولی جرم در فاصله بسیار دورتر یا کمی دورتر از محل وقوع، کشف شده باشد: یعنی مصدوم یا قربانی برای نجات خود تله تله خوران یا به طرق دیگر از صحنه جرم خارج شده و در محل کشف جرم پیدا می شود که این نوع صحنه جرم بیشتر در رابطه با جرایمی مثل قتل های مشکوک یا ضرب و جرح منجر به فوت صادق می باشد.

۳- آلات و ادوات صحنه جرم: در جاهای متعددی کشف شوند؛ بدین معنی که جسد را در جایی یافته اند، قتل در جای دیگری رخ داده و آلات و ادوات جرم در مکان سوم کشف می شود. این صحنه و محل جرم مختص قتل یا مرگهای مشکوک می باشد. عوامل صحنه جرم: به تمامی اشخاصی که حضور آنها در هر صحنه جرم الزامی است، تا با انجام وظیفه و مسئولیتی که بدوش دارند بتوانند در جهت حل این معما تلاش نمایند و در نتیجه گیری درست قاضی پرونده را کمک کنند.

مقام قضائی: از آنجایی که به استناد تبصره ۶ و بند و ماده ۳ قانون تشکیل دادگاه های عمومی و انقلاب و اصلاحات بعد از آن مصوب ۱۳۸۱؛ به ترتیب دادرسی علی البدل در بخش ها، بازپرس و دادستان اختیار و مجوز انجام تحقیقات محلی یا در خواست آن را دارند در این تحقیق جهت جلوگیری در تکرار مکررات برای تمامی افراد از واژه مقام قضائی استفاده می شود. مستفاد از مواد ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴ و ۹۵ قانون آئین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸ انجام تحقیقات محلی و معاینه محل در امور کیفری ایران بعنوان اصلی برای جمع آوری و کشف و اثبات جرم پذیرفته شده است. و مسئولیت کامل بررسی صحنه جنایت، حفظ مدارک و اقدام مقتضی بر عهده مقام قضائی است گهگاهی مأمورین نیروی انتظامی بعنوان ضابط و نماینده



مقام قضایی این مسئولیت را بر عهده دارند البته این به معنی دخالت در کارحرفه ای سایر عوامل صحنه جرم نمی باشد. همانطور که اشاره شد با توجه به اهمیت موضوع معاینه محل و صحنه جرم می تواند از سایر کارشناسان و صاحبان حرف استفاده نماید و آنها را به صحنه جرم دعوت نماید همانگونه که در ماده ۸۸ قانون فوق الذکر اشاره شده؛ مقام قضایی می تواند پزشک را به صحنه جرم دعوت نماید به همین خاطر سازمان پزشکی قانونی کشور با آموزش و تعلیمات لازم پزشکان زیادی را تربیت و موظف نموده است در تمام ساعات شبانه روز با مقام قضایی همکاری داشته باشند و در صورت نیاز در صحنه جنایت حضور یابند.

به محض اطلاع نیروی انتظامی از وقوع جرایم، بایستی بعنوان ضابطین دادگستری وارد عمل شده و پس از بررسی در صورت صحت و سقم موضوع متناسب با اهمیت جرایم ارتكابی اقدام لازم را معمول دارند. در جرایم مشهود مطابق ماده ۲۱ قانون آئین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸ به محض رسیدن به محل موظف اند؛ در اسرع وقت نکاتی از قبیل حفظ صحنه و مسدود نمودن آن، جلوگیری از آلودگی صحنه و امحاء ادله جرم را انجام دهند و بدون دست زدن به ادوات و آلات جرم؛ در جهت عقربه های ساعت برای کنترل علائم حیاتی مصدوم یا قربانیان وارد محل کشف جرم شوند و در صورت زنده بودن با اطلاع به مراکز امدادی یا فوریت های پزشکی به منظور کمک به مصدومین و در صورت عدم دسترسی به نهاد های امدادی بنا به اولویت حفظ جان انسانها به استناد تبصره ذیل ماده ۵ آیین نامه اجرایی قانون مجازات خودداری از کمک به مصدومین و رفع مخاطرات جانی و تبصره ذیل ماده ۷ قانون بکارگیری سلاح توسط مأمورین نیروهای مسلح در موارد ضروری اقدام نماید. در صورت رویت متهم یا متهمین نسبت به دستگیری آنها یا افراد مظنون در حال فرار اقدام و با تحقیق از مطلعین و شهود، بررسی محیط پیرامونی محل کشف جرم و یادداشت تغییرات محیطی، سایر تلاش لازم را به منظور کشف حقایق انجام و ضمن تهیه گزارش مراتب را به مقام قضایی اطلاع دهد و منتظر دستورات بعدی باشند. در جرایم غیر مهم موضوع را صورتجلسه و به اطلاع مقامات قضایی رسانده در غیر اینصورت ختم موضوع را اعلام دارد.

پزشک قانونی و دستیار وی: حضور پزشکی قانونی در صحنه جرم به منظور تشخیص قطعی فوت می باشد. با حضور بر بالین جسد نسبت به تشخیص طبیعی یا غیرطبیعی بودن فوت که در صحنه بر عهده پزشک بوده اقدام می نماید. تعیین زمان دقیق فوت را در صحنه می توان دقیق تر از تالار تشریح برآورد کرد زیرا نزدیک ترین زمان به فوت بوده است در ضمن بدست آوردن اطلاعات در خصوص نحوه فوت و مسائل حواشی از دیگر مواردی است که در صحنه آسانتر از هر جایی به دست می آید. شهود و مطلعین میتوانند بسیاری از حقایق را که در مراحل رسیدگی و حتی معاینه جسد مورد استفاده قرار می گیرد بیان نمایند. تبادل اطلاعات با قاضی و مأمور پرونده در جهت کشف سریع حقیقت از فوائد دیگر حضور پزشک در صحنه می باشد. بررسی دقیق محل وقوع جرم از نظر محل و موقعیت قرار گیری جسد، آلات و ادوات یافت شده در محل، بوی خاص، دارو و مواد در کنار جسد و همگی در تعیین دقیق علت فوت در آینده کمک کننده خواهند بود. در زمان ورود به صحنه خود را به مقام قضایی معرفی و پس از آماده شدن منتظرانجام درخواست های وی باشد. ولی به طور کلی اهم وظایف آن به شرح ذیل است.

الف: حضور بر بالین جسد

ب: حفظ صحنه در صورت ورود قبل از سایر گروه ها

پ: بررسی دقیق محل بطور کلی و بررسی محل کشف جسد بالاخص

ت: تشخیص نوع حادثه منجر به فوت مثلاً: گاز گرفتگی، قتل با چاقو یا گلوله، دارآویختگی و ...

ث: تعداد افراد مورد جنایت مثل گاز گرفتگی یا مسمومیت غذایی که می تواند منجر به مرگ تمامی اعضای یک خانواده شود.

ج: در مواردی که امکان مسمومیت افرادی که به صحنه فوت وارد می شوند وجود دارد تذکر لازم داده شود و یا در مواردی که امکان انتقال بیماریهای واگیر وجود دارد رعایت تدابیر بهداشتی را بنماید.



ح: سرعت عمل در تحقیق بخصوص در مواردی که فوت یا قتل در مکان شلوغ و یا در انظار مردم اتفاق افتاده حائز اهمیت بوده و معاینه اولیه با دقت و سرعت انجام و معاینه نهایی در تالار تشریح انجام می گیرد .

خ: به همراه داشتن وسایل مورد نیاز شامل؛ ۱- پیش بند ضد آب و دستکش لاستیکی ۲- دماسنج، سر سوزن، سوآپ استریل ۳- ست تشریح شامل اهره دستی ۴- سوزن و نخ جهت دوختن جسد ۵- سوآپ و ظرف جهت جمع آوری خون و سایر مایعات ۶- ظرف محتوی فرمالین جهت تهیه نمونه های بافت شناسی ۷- کیسه پلاستیکی، پاکت کاغذی، قلم، کاغذ و خودکار ۸- طرح های کشیده شده از بدن انسان جهت تعیین محل صدمات ۹- ذره بین دستی، چراغ قوه، ضبط صوت کوچک ۱۰- دوربین عکاسی همراه فلاش و دوربین فیلم برداری.

سایر کارشناسان: با عنایت به تنوع صحنه جرم و نحوه وقوع جرایم برای کشف آنها نیاز به دعوت یا اخذ نظر کارشناسان و اهل خبره متناسب با هر صحنه جرمی می باشد که بنا به ضرورت توسط مقام قضایی صورت میگیرد. مثل دعوت از کارشناسان آتش نشانی برای معاینه محلی که مورد حریق و آتش سوزی قرار گرفته است

بخش سوم: اصول و نکات لازم در بررسی صحنه جرم

با توجه به صحنه های متعدد جرم با کشف آن لازم است برای بررسی و معاینه هر محلی از کارشناسان ویژه دعوت بعمل آید و دستورات و مقررات خاصی برای معاینه آن به کار بست ولی رعایت برخی از نکات که معمولا برای تمامی محلی های کشف الزامی می باشد به صورت مختصر ارائه می شود که عبارتند از:

۱. اقدامات اولیه برای یافتن صحنه جرم و حفظ آن: ابتدا میبایست محدوده صحنه مشخص گردد و از آن حفاظت به عمل آید. بهتر است تا حد امکان محدوده وسیعی را انتخاب نمود و در صورت لزوم آن را محدود و کوچکتر کرد. این امر نیز به شرایط و محدودیتهای طبیعی بستگی دارد. ضمنا امکان وجود چند صحنه جنایت را نیز میبایست مد نظر قرار داد. حفاظت از یک صحنه داخلی (مانند منزل مسکونی) معمولا کار نسبتا سادهای است و حدود آن به راحتی مشخص می گردد. البته در مراحل اولیه هنگامی که اطلاعات در مورد واقعه ناقص و بدون



دقت باشد، بهترین و عاقلانه‌ترین کار آنست که تا حد امکان مساحت محل تحقیق را وسعت بخشیم. تعیین حدود منطقه تحقیق، در جایی که احتمال هجوم مردم، روزنامه‌نگاران و... می‌رود بایستی با نصب علائم مشخص ورود ممنوع، کشیدن طناب، ایجاد موانع و سد معبرهای مصنوعی صورت می‌پذیرد.

۲. جلوگیری از آلودگی صحنه و امحای ادله جرم: مستفاد از ماده ۱۰۱ ق.آ. ک اشعار می‌دارد در صورت لزوم قاضی (بازپرس) می‌تواند ورود و خروج به محل بازرسی را ممنوع نماید و برای اجرای این دستور از نیروی انتظامی استفاده کند با اقداماتی از قبیل خروج کلیه اشخاص اعم از اطرفیان و منسوبین مجنی علیه، مجرم و ایادی او، اشخاص فرصت طلب در پی سرقت، اشخاص کنجکاو و شهود و مطلعین از صحنه مانع ورود اشخاصی از قبیل روزنامه‌نگاران، خبرنگاران و ... و رفت آمد های غیر ضروری شود. همچنین استفاده از دستشوئی یا توالت محل اکیداً پرهیز شود. زیرا ممکن است آثار خون یا لکه های باقیمانده از بین برود. البته لازم به ذکر است آلودگی های صحنه جرم ناشی از عوامل طبیعی از قبیل باد، باران، برف و... نیز نباید غافل ماند.

۳. یادداشت برداری از صحنه جرم: یادداشت برداری ضمن کمک به کشف جرم، برای طرح سوالات بجا و مرتبط با حادثه از شهود و مطلعین و تنظیم صورت جلسه و در صورت نیاز به بازسازی صحنه موثر می‌باشد. معمولاً در یادداشت برداری صحنه موارد ذیل مورد توجه می‌باشند که توسط شخص مسئول صحنه جرم یادداشت می‌شوند.

الف - ساعت و تاریخ اطلاع یافتن از وقوع جرم، حرکت به سمت محل و موقع رسیدن به آن

ب- یادداشت نمودن اسامی تمام عوامل صحنه جرم و اشخاصی که در صحنه حاضراند.

پ- یادداشت نمودن پدیده هایی که به وسیله حواس می‌توان به وجود آنها پی برد از قبیل شرایط جوی، شنیدن صدا و....

ت- وضعیت نور و روشنایی محل و میزان وسعت میدان دید

ث- رنگ لکه های خون که نشان دهنده تازگی یا کهنگی آنهاست



ج- سایر پدیده هایی که با صحنه جرم در ارتباط می باشند ولی نمی توان از آنها عکس برداری نمود .

۴. عکاسی و فیلمبرداری از صحنه جرم: درباره اهمیت عکسبرداری از صحنه جرم یک جمله معروف آمریکایی وجود دارد که می گوید : یک عکس با ارزشتر از هزاران کلمه است . ارزش عکس در تحقیقات جنایی مربوط به زمان است چون در فاصله کوتاه صحنه جرم را ثبت و حفظ می کند. در هنگام تحقیقات باید توجه داشت که تا زمانی که از زوایای مختلف اشیاء موجود در صحنه جرم عکسبرداری نشده است ، اشیاء مذکور نباید دستکاری شوند عکس باید طوری گرفته شود که کل صحنه جرم را شامل شود.

بخش چهارم: نکات ضروری جهت عکسبرداری از صحنه جرم

الف: باید از مسیرهای ورود و خروج و یا مسیر فرار متهم از صحنه جرم عکسبرداری کرد .
ب: عکس برداری از محوطه های مجاور صحنه جرم مانند محوطه یا حیاطی که قتل در آنجا روی داده است.

پ: تهیه عکس با نمای نزدیک از محل های ورود و خروج منزل که مورد استفاده افراد مجرم یا افراد مشکوک بوده است .

ت: تهیه عکس با نمای کلی از مقتول که نشان دهنده محل جسد و موقعیت آن در اتاق یا محل ارتکاب جرم می باشد. ث: تهیه حداقل دو عکس از جسد که نسبت به یکدیگر دارای زاویه ۹۰ درجه باشد که در صورت دوربین باید در بالا ترین ارتفاع ممکن قرار گرفته باشد .

ج: تهیه عکسهایی با نمای نزدیک از زخمها و جراحات سطح بدن مقتول و همچنین سلاحهای موجود در اطراف جسد بطوری که فاصله این دلایل جرم با جسد دقیقاً در عکس مشخص باشد .

ح- تهیه عکس از نقاط مختلف بدن که در آن نشانه ها و لکه های مشکوکی وجود دارد .

خ- تهیه عکس رنگی از لکه های خون .

د- تهیه عکس از آثار انگشتان و همچنین سلاحهایی که آثار انگشتان روی آنها کشف می شوند .

لازم است از آثار انگشت پنهانی که بطور سهوی یا عمدی بواسطه دستکاری ضایع شده اند ، نیز عکس گرفته شود .

بخش پنجم: ترسیم کروکی صحنه جرم

ترسیم کروکی ، در هنگام گزارش چگونگی وقوع جرم ، ارائه اطلاعات به مقام قضایی و مواجه شدن مامورین با مشکلات در طی تحقیق بسیار مفید و سودمند می باشد . تهیه عکس و یادداشت برداری نیز در طی بررسی صحنه جرم مکمل کروکی می باشد . برای ترسیم کروکی لازم نیست مامور نقاش ماهری باشد بلکه هدف از ترسیم کروکی صرفاً ترسیم و توصیف نمودن اطلاعات مربوط به صحنه جرم بطور صحیح می باشد . برای ترسیم کروکی معمولاً متر ، خط کش ، پرگار و وسایلی از این قبیل لازم است . در ترسیم این نکته را باید توجه داشت که کروکی طوری ترسیم شود که قابل فهم برای بیننده باشد و نکته آخر اینکه در ترسیم کروکی صحنه جرم باید دقت کرد که حتی الامکان جهات اصلی، فاصله دلایل و مدارک نسبت به هم ، ابعاد و اندازه های ذکر شده دقیق باشد. محل اشیاء و نقاطی که قابل عکس برداری نیستند ، مجسم کردن نقاط مختلف و موقعیت صحنه جرم نسبت به محیط اطراف نیز یادداشت شوند. عملاً دیده می شود که بیشتر در صحنه های تصادفات منجر به جرح یا فوت کروکی ترسیم می شود.

بخش ششم: آثار و دلایل صحنه جرم

مهمترین دلایل جرم که در صحنه جرم معمولاً بدست می آید عبارتند از
۱. چهره نگاری؛ عبارت است از ارائه توصیف شهود و شاکیان از مشخصات ظاهری و چهره مجرمان مجهول الهویه و فراری.

۲. اثر انگشت (انگشت نگاری)؛ عبارت است از بدست آوردن تصویر خطوط برجسته سرانگشتان اشخاص و نقوش آنها، به عبارتی دیگر انگشت نگاری علم استفاده از اثر انگشت در تشخیص هویت اشخاص و کشف جرایم می باشد.

۳. آثار پا (کفش)؛ دقت در سمت حرکت، خط سیر حرکت و خط جهت پا و اختلاف طول قدم مهمترین مسایل است. و آثار پا یا کفش دارای انواع مختلفی است . توجه در آثار پا یا کفش باید نکات ذیر را مدنظر داشت.





- الف: آثار پا یا کفش معمولاً قدری بزرگتر از اندازه طبیعی می باشد و بایستی ویژگی هایی از قبیل؛ ساییدگی کفش و سایر علائم اختصاصی توجه نمود.
- ب: از آثار لاستیک موتورسیکلت یا اتومبیل روی زمین عکسبرداری شود.
- پ: مقایسه نمونه خاک و گل چسپیده به کف کفش منضون با خاک و گل اثار به جای مانده در صحنه جرم به کمک اشعه X
- ت: شکستگی شیشه؛ از طریق قطعات شکسته شیشه می توان اطلاعات با ارزش در مورد فاصله، زاویه اصابت، نوع وسیله اصالب بدست آورد ضمناً باعث تفکیک و تمایز صحنه های مصنوعی و واقعی می شود.
- ث: خوندر اکثر جرم ها خون یافت می شود و می توان از طریق آزمایش آن اطلاعاتی از قبیل نوع لکه، تعیین اینکه خون انسان یا حیوان است، خون متعلق به متهم یا مقتول است، عمر لکه چقدر است و ... کسب کرد.
- ج: تشخیص هویت ژنتیکی DNA؛ در صحنه جرم موادی از قبیل خون، اسپرم، ذرات پوست و پیاز مو پیدا شود از طریق مقایسه DNA مشکوک با افراد، هویت شخص تعیین می شود.
- ح: لکه های منی؛ در جرایم جنسی از جهت وقوع جرم، تشخیص گروه خونی و ویژگی های ژنتیکی متجاوز اهمیت دارد.
- خ: بزاق؛ در مواردی به کشف جرم کمک شایانی می کند.
- د: مو و سایر الیاف؛ بررسی ساقه های مو به صورت میکروسکوپی در تشخیص هویت کمک می کند.
- ذ: اسلحه و آثار مربوط به آن شامل؛ تیر اندازی، اسلحه، گلوله، پوکه (کار طوس) جسد تیر خورده، لباس شخص تیر خورده، آزمایش دست جسد تیر خورده.
- ر: آثار ابزار؛ ابزاری از قبیل دیلم، انبردست؛ مته و پیچ گوشتی و ... در اثر خوردگی، بریدگی و سائیدگی ویژگی منحصر به فردی پیدا می کنند و آنها را از سایر ابزارها مشابه متمایز می نماید. از مقایسه آثار برجای مانده در صحنه جرم و آثار موجود روی ابزار می توان برای کشف جرایم کمک گرفت.

ز: اسناد و نوشته های مشکوک و مجعول؛ گهگاه در صحنه جرم دست نوشته هایی از قبیل اینکه ظاهراً شخص خودکشی کرده یافت می شود که بایستی از نظر اصالت نوشته و شناسایی نویسنده واقعی بررسی شوند.

س: مواد اعتیاد آور و افیونی؛ بعضاً در صحنه جرم ته سیگار مواد اعتیاد آور و ابزار استعمال آنها مشاهده می شود که کمک شایانی به کشف جرم می نمایند.

لازم به ذکر است برای نمونه برداری و تحلیل آثار و دلایل موجود در صحنه جرم مشکلات و موانع زیادی وجود دارد که می تواند در نتیجه گیری درست اثر گذار باشند.

بخش هفتم: بازسازی صحنه جرم

بازسازی صحنه جرم در تشخیص هویت و کشف جرم بسیار مؤثر است، به مواردی به عنوان مصادیق این فرضیه اشاره می شود:

الف: مطمئن ترین اعترافات همان اعتراف اولی است، ممکن است مجرم در بار اول صادقانه اعتراف نماید: من او را کشته ام. اما پس از گذشت زمان بخصوص دیدار مجرمین در زندان یاد می گیرد که انکار نماید .

ب: زبان بدن؛ حرکات مختلفی مانند؛ ناخن به دماغ زدن، بی قراری کردن و خاریدن سر و... که موقع بازسازی صحنه جرم صورت می گیرد، بلحاظ روان شناسی کمک کننده تشخیص و کشف جرم است.

پ: تداعی و یادآوری شدن که خود زمینه عذاب وجدان را در مجرم فراهم نموده و وادار می شود به جرم خود اعتراف نماید.

ت: برای قضات جدید الشمول تا با پرونده متهم و مجرم آشنائی پیدا کند .

ج: برای هیأت منصفه جهت آشنائی با پرونده مجرم .

نتیجه گیری

بررسی و پردازش دقیق صحنه جرم از جمله راه های کشف سریع جرایم محسوب می شود و این مهم جزء در سایه حضور سریع و به موقع عوامل صحنه جرم (اعم از مقام قضایی ، کارشناسان بررسی صحنه ، متخصصین آزمایشگاه جنایی ، پزشکی قانونی و...) میسر نیست .



چرا که معاینه دقیق محل جرم را، به عنوان یکی از حیاتی‌ترین و اساسی‌ترین بخشهای تحقیق می‌شناسند و در این مرحله از تحقیق است که با کشف نحوه استقرار آلات و ادوات جرم و وضع فیزیکی محیط، آثار درگیری، جزئیات مربوط به چگونگی وقوع جنایت، آثار ضرب و جرح فصول آغازین یک پرونده را تنظیم می‌نمایم و بدیهی است کوچکترین اشتباهی از طرف عوامل صحنه مشکلات و دشواریهایی را به همراه خواهد داشت که جبران آن اگر محال نباشد. به سادگی نیز امکان پذیر نخواهد بود. زمانی ما می‌توانیم ادعا نمائیم که کارمان در صحنه جرم صحیح و طبق اصول علمی بوده که فعالیت تیم تحت نظارت و هدایت مقام قضائی بصورت منسجم پیش رود و در نهایت به شناسایی و کشف عامل جرم منتهی گردد. چرا که همیشه عامل جرم نشانه‌هایی را در صحنه باقی می‌گذارد و یا اینکه با خود آنرا می‌برد.

پیشنهادات

۱- از آنجایی که به محض اطلاع از وقوع جرایم نیروی انتظامی به محل اعزام می‌شود و گهگاهی نیز به واسطه عدم شناخت اهمیت صحنه جرم در کشف جرایم باعث آلودگی آن می‌شوند شایسته است تعلیمات و آموزش‌های لازم در خصوص چگونگی حفظ و جلوگیری از آلودگی صحنه جرم به آنها و سایر کارشناسان فن و مسئولین ذیربط اعم از قضات، پزشکان قانونی و... ارائه گردد.

۲- پشتیبانی و تجهیز نمودن نهادهای درگیر در صحنه جرم به نیروی انسانی مجرب، وسایل کافی و مدرن با حداکثر کیفیت به منظور نتیجه‌گیری بهتر در امر معاینه محل و تحقیقات محلی



منابع و مأخذ

۱. انصاری، ولی الله. کشف علمی جرایم، چاپ اول، انتشارات سمت، قم، ۱۳۹۱.
۲. توفیقی، حسین و همکاران. (۱۳۷۸)، معاینه محل / آثار جرم صحنه جنایت، مجله پزشکی قانونی، شماره شانزده
۳. حسینی، سید فرزاد (۱۳۹۱). تقریرات نیمسال دوم: درس پزشکی قانونی، دوره کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی علوم و تحقیقات خوزستان
۴. کریمی، محمدرضا. (۱۳۸۸)، ایمنی در صحنه جرم، مجله کارآگاه، شماره هفتم.
۵. گودرزی، حمیدرضا و همکاران. (۱۳۷۶)، معاینه محل (بررسی صحنه در مرگ های مشکوک)، مجله پزشکی قانونی، شماره دوازده
۶. نجابتی، مهدی، پلیس علمی (کشف علمی جرایم)، چاپ چهاردهم، انتشارات سمت، تهران ۱۳۹۴
۷. ولیدی، محمد صالح، حقوق جزای عمومی، جلد اول، چاپ دوازدهم، انتشارات سمت، تهران ۱۳۸۵





پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی